

Ounasvaaran koivu – sadut luonnossa

Yleisiä ohjeita ja vinkkejä satujen viemiseksi luontoon

Yksinkertaisimmillaan sadut voidaan viedä luontoon lukemalla satu ulkona luonnossa. Luonnon tarkkailuun voidaan herätellä havainnoimalla yhdessä mitä satuun liittyvää luonnosta löytyy (kasvit, puulajit, kivet ym.). Luontokohde voi olla esimerkiksi päiväkodin tai koulun piha tai lähimetsikkö. Jos lähdetään kauemmas retkelle, on hyvä käydä katsomassa sopiva retkipaikka etukäteen. Pidemmälle retkelle voi ottaa myös eväät. Sadun lukemisen voi myös yhdistää evästaukoon. Lisäksi voidaan leikkiä, askarrella ja tutkia satuun liittyviä asioita:

Leikit:

- Leikitään satujen tapahtumia luonnossa.
- Leikitään sadussa esiintyviä eläimiä, esimerkiksi liikutaan niin kuin poro tai lintu.
- Leikitään satuihin liittyviä leikkejä luonnossa (esimerkkejä alla eri satujen kohdalla).
- Tehdään sadusta näytelmä tai käsinukke-esitys. Askarrellaan rooliasut tai käsinuket luonnonmateriaaleista.

Askartelu:

- Askarrellaan sadussa esiintyviä hahmoja ja paikkoja luonnonmateriaalista. Tehdään esimerkiksi metsän kirjava matto, vene metsänhaltijattarelle tai metsänhiiden pesä.
- Maalataan luonnon väreillä (esim. marjoilla ja kasvien eri osilla).
- Kerätään luonnosta erilaisia asioita (erivärisiä, erikokoisia, pehmeitä ja kovia, kevyitä ja painavia ja erimuotoisia) ja tehdään niistä yhdessä satuun liittyvä taideteos.

Luonnon tutkiminen:

- Tutkitaan luonnossa sadussa esiintyviä asioita, kuten havut ja lehdet, lumi ja jääkiteet.
- Pohditaan sadussa esiintyviä ilmiöitä, kuten vuodenajat tai puun kasvu.

Lisää vinkkejä:

Materiaalia ja vinkkejä luontokasvatuksen tueksi on kerätty Rovaniemen Pedanet-sivujen luontokasvatusosioon:

<http://www.peda.net/veraja/rovaniemi/luontokasvatus>

Esimerkkejä luontotehtävistä Annikki Setälän satuihin

1. Pieni Metsänhaltijatar ja Metsänpeikon kekkerit

Leikitään:

- Hippaa, jossa kiinniottaja on petokala leikkijät ahvenia tai kiinniottaja on haukka ja leikkijät sorsia. Esim. kuka pelkää lumimiestä -tyyppinen hippaleikki.
- Metsänpeikon kekkeriä, tanssitaan piiritanssia, tehdään kekkerihin ohjelmanumeroita ja askarrellaan luonnonmateriaaleista tarjoilut.

2. Ounasvaaran koivu

Leikitään:

- Puulajihippaa: Katsotaan aluksi alueella kasvavat puulajit. Yksi leikkijöistä on huutaja. Huutaja huutaa alueella olevan puulajin nimen ja leikkijät yrittävät mahdollisimman nopeasti päästä koskettamaan kyseisen lajin puuta. Vaihdetaan huutajaa.
- Puu palaa-hippaa: Sovitaan leikissä mukana olevat puut, yksi on hippa ja puut ovat turvia. Hippa yrittää saada leikkijöitä kiinni, jos jää kiinni niin hippa vaihtuu. Kun hippa huutaa "puu palaa!", pitää kaikkien leikkijöiden vaihtaa puuta. Leikkiä voidaan vaikeuttaa siten että samassa puussa voi olla turvassa kerrallaan vain yksi leikkijä. Lisäksi hippa voi huutaa vain jonkin puulajin olevan tulella, jolloin vain niissä olevien pitää vaihtaa puuta. Leikkiä voidaan helpottaa jättämällä hippa kokonaan pois.
- Puun tarina: Valitaan metsästä puu ja keksitään sille tarina: miten se on joutunut siihen, mistä se on tullut, mitä se on nähnyt, kuinka vanha se on, jne.
- Puun haastattelu: Kuten puun tarina, mutta toteutetaan haastatteleamalla puuta. Voidaan tehdä pareittain, jolloin toinen kysyy kysymykset ja toinen vastaa puun puolesta.

Tutkitaan:

- Puulajit: Mitä puulajeja satupaikalla kasvaa, mitkä ovat havupuuta ja mitkä lehtipuuta?
- Havupuut ja lehtipuut, lehdet ja neulaset: Vertaillaan eri puiden lehtiä ja neulasia. Tutkitaan niitä luupeilla. Murennetaan niitä ja haistellaan puiden hajua.
- Etsitään metsästä erilaisia puuta: "isäpuu", "äitipu", "vauvapu", itsesi kokoinen puu. Voidaan vertailla minkälaisia ominaisuuksia eri ihmisten valitsemilla puilla on.

3. Metsähiisi

Leikitään:

- Etsitään metsästä oma poro (lapset etsivät esim. kepin poroksi) ja laitetaan se hihnaan. Kukin esittelee oman poronsa ja näyttää mitä temppuja se osaa tehdä.

- Lauletaan hiisilapsille tuutulauluja niin, että ne nukahtavat.

Askarrellaan:

- Askarrellaan hiiden koti. Etsitään luonnosta hiiden kodiksi sopiva paikka, sisustetaan se luonnonmateriaaleilla ja askarrellaan hiisiperhe. Miltä hiiden kodissa näyttää?

4. Pikku Metsänhaltijatar

Leikitään:

- Leikitään kasvin vuosi -jumbppaa, puujumbppa-ohjetta soveltaen:
<http://www.metsavastaa.net/files/metsavastaa/kouluosio/puujumbppa.pdf>

Askarrellaan:

- Etsitään metsästä risuja ja talventörröttäjiä (talvella pystyssä törröttäviä kuivuneita jäykkävartisia kasveja) ja askarrellaan niistä metsänhaltijatar.

Tutkitaan:

- Tutkitaan metsässä keväällä pälvipaikkoja, mitä niissä kasvaa, mitkä kasvit ovat ensimmäisenä nousseet, mitkä kasvit ovat säilyneet vihreinä lumen alla.
- Kylvetään siemeniä ja tutkitaan miten kasvien kasvua. Nopeasti itävien kasvien siemeniä voidaan idättää esimerkiksi vesimaljalla muutama vuorokausi ja tutkia sitten kasvien ituja.

5. Kimmo ja Kammo

Leikitään:

- Kokeillaan heittää erilaisia esineitä: kivet, kävyt, risuista taivutetut renkaat.

Askarrellaan:

- Etsitään Kimmo ja Kammo metsästä (esim. isot siirtolohkareet), etsitään paikka, jossa Kimmo ja Kammo ovat heitelleet kiviä.
- Kerätään metsästä erilaisia materiaaleja (tai käytetään niitä joita on kerätty heittelyä varten) ja tehdään metsänhaltijattarelle uusi metsän matto.

6. Syksy

Leikitään:

- Puun halailu: Halataan erilaisia puita, kokeillaan yltääkö kädet puun ympäri ja montako lasta tarvitaan, että ylletään yhdessä oikein suuren puun ympäri
- Puusokko: Leikitään pareittain. Toinen laittaa silmät kiinni ja pari ohjaa sokkona olevan puun luo. Sokko tunnustelee puuta ja sitten pari taluttaa sokon pois puun luota (voi myös hieman mutkitella). Lopuksi sokkona ollut yrittää etsiä puun, johon äsken tutustui.

Askarrellaan:

- Kerätään erilaisia lehtiä ja askarrellaan niistä taideteos. Syksyllä voidaan kerätä esimerkiksi mahdollisimman monta eriväristä lehteä.
- Maalataan luonnon väreillä (esim. marjoista ja kasvien osista saa värejä)

Tutkitaan:

- Mitä värejä luonnosta löytyy? Kerätään luonnosta mahdollisimman monen värisiä asioita tai tietyn värisiä asioita. Tehdään esineistä taideteos.
- Miksi lehdet muuttavat väriä syksyllä?

7. Pakkasenpoika

Leikitään:

- Lumihiihtäleikkiä, jolla havainnollistetaan lumihiihtäleiden syntymistä: Yksi leikkijä menee keskelle pölyhiukkaseksi, jonka ympärille lumihiihtäle taivaalla muodostuu. Kuusi muuta leikkijää ovat vesimolekyylejä ja he tarttuvat lumihiihtäleen ytimeen. Lumihiihtäle voi kasvaa isommaksi siten että lisää vesimolekyylejä tarttuu hiihtäleeseen oleviin vesimolekyyleihin. Maata kohti leijaillessaan hiihtäle alkaa hiljalleen sulaa. Sulaessaan hiihtäle tiivistyy pienemmäksi – leikkijät menevät pieneksi sykeröksi. Vesimolekyylejä alkaa irrota hiihtäleestä sen sulaessa, jolloin leikkijät päästävät yksi kerrallaan irti.
- Pakkanen ja aurinko -hippa: yksi leikkijöistä on pakkanen, joka ottaa leikkijöitä kiinni ja jäädyttää heidät paikoilleen. Toinen on aurinko, jonka voi pelastaa jäätyneet halaamalla.

Askarrellaan:

- Askarrellaan pakkaskukkia ikkunoihin ja lumihiihtäleitä koristeeksi.
- Jäädytetään erivärisiä ja erimuotoisia palikoita, rakennetaan palikoista taideteos.
- Tehdään lumiveistoksia.

Tutkitaan ja pohditaan:

- Pakkaskukat ikkunassa: Tutkitaan ikkunaan muodostuvia pakkaskukkia. Tehdään jääkukkia laittamalla pieniin lasipurkkeihin tilkka kiehuvaa vettä. Suljetaan purkki ja viedään se ulos pakkaseen. Ihaillaan jääkukkia ja vertaillaan niiden eri muotoja.
- Lumihiihtäleiden tutkiminen: Kerätään lumihiihtäleitä tummalle alustalle, tutkitaan lumihiihtäleiden muotoja, apuna voidaan käyttää luppeja. Vertaillaan juuri sataneen lumen ja pidempään maassa olleen lumen hiihtäleiden muotoja.
- Keskustellaan vuodenaajoista: Milloin on talvi ja milloin kesä?

8. Jäänlähtö

Leikitään:

- Älä tipu lätäkköön leikki. Leikitään että on tulva ja maa on veden peitossa. Yritetään liikkua kiviä ja puun oksia pitkin niin, ettei tiputa lätäkköön.
- Rakennetaan oksista hyppyrudukko, jossa on lätäköitä vesiesteinä.

Askarrellaan:

- Kaarnaveneitä, joita voidaan uittaa lätäköissä.
- Tehdään puroja ja patoja.